

Λύκειο Βελβεντού

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΑ
ΠΟΙΗΣΗ

Επιμέλεια
Παπαδημητρίου Σταυρούλα

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

19^{ος} - αρχές 20^{ου} αιώνα

ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ - ΠΑΛΑΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ (1830-1880)

Επιρροή από το

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟ

Καλλιτεχνικό ρεύμα που εμφανίστηκε στην Ευρώπη στα τέλη του 18ου αι. και αρχές του 19ου αι. Κυριάρχησε και στην ελληνική ποίηση για 50 χρόνια.

Θέματα: φύση, έρωτας, θρησκεία, θάνατος.

Κυριαρχία συναισθήματος, φαντασίας, ενθουσιασμού, ακαταστασίας, περιπέτειας.

Οδηγείται στο παράδοξο, το μυστηριώδες, το υπερφυσικό. Διάχυτη μελαγχολική διάθεση, απαισιοδοξία, νοσταλγία.

Πλούτος εκφραστικών μέσων.

Εκπρόσωποι: Σολωμός, Τυπάλδος, Πολυλάς, Μαρκοράς,

Βαλαωρίτης, Κάλβος

Ραγκαβής, Τανταλίδης, Ζαλοκώστας

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

19^{ος} - αρχές 20^{ου} αιώνα

ΝΕΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ (1880-1918)

Επιρροή από τον

ΠΑΡΝΑΣΣΙΣΜΟ

Γαλλία 19^{ος} αι. Αντίδραση στο Ρομαντισμό.

Σημασία στην ακρίβεια της έκφρασης (στίχος, ομοιοκαταληξία, μέτρο) και της λεπτομέρειας.

Θέματα από την μυθολογία και τον αρχαίο πολιτισμό. Απουσία συναισθήματος, πάθους ή έντασης. Χαρακτηριστικό είδος το σονέτο.

Παλαμάς, Δροσίνης, Πολέμης, Κρυστάλλης, Γρυπάρης κ.ά.

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟ

Μουσικότητα, υποβλητικότητα, υπαινικτικότητα, τα πράγματα σύμβολα ψυχικών καταστάσεων.

Ελεύθερος στίχος.

Πορφύρας, Μαλακάσης, Μαβίλης, Χατζόπουλος.

Ιδιαίτερες ποιητικές φυσιογνωμίες: του **Κ.Καβάφη**, **Αγγ.Σικελιανού** και **Κ.Βάρναλη** που άρχισαν να αποδομούν τα βασικά μοτίβα της παραδοσιακής ποίησης και να «συνομιλούν» με τον μοντερνισμό.

Ανανεωμένη παράδοση και μεσοπολεμική λογοτεχνία(1919-1944)

ΝΕΟΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ, ΝΕΟΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ (Γενιά του 1920)

Κ. Παράσχος, Κ. Καρυωτάκης, Μ. Πολυδούρη, Τ. Άγρας, Ρ. Φιλύρας, Ν. Λαπαθιώτης, Κ. Ουράνης κ.ά.

ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ (Γενιά του 1930)

Γ. Σεφέρης : με τη «Στροφή» 1931 καθιερώνεται ως εισηγητής της μοντερνιστικής Ποίησης στην Ελλάδα

Διάλυση της παραδοσιακής μορφής, κατάργηση ομοιοκαταληξίας, απρόσμενοι συνδιασμοί λέξεων, υπαινικτική και πολύσημη χρήση της γλώσσας.

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Επιρροή από την ψυχανάλυση-Φρόιντ. Καταφυγή στη φαντασία, το όνειρο και το ασυνείδητο. Αυτόματη γραφή. Απόλυτη ελευθερία στο λεξιλόγιο και τη στιχουργική. Απρόσμενοι συνδιασμοί λέξεων-εντυπωσιακές εικόνες.

Εκπρόσωποι: Α. Εμπειρικός, Οδ. Ελύτης, Ν. Εγγονόπουλος, Ν. Γκάτσος κ.ά.

Μεταπολεμικοί ποιητές(1945-σήμερα)

(Σεφέρης, Ρίτσος, Ελύτης, Εγγονόπουλος, Εμπειρικός συνεχίζουν να γράφουν)

ΜΕΤΑΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ-Πρώτη μεταπολεμική γενιά

Α. Αλεξάνδρου, Μ. Αναγνωστάκης, Τ. Σινόπουλος, Τ. Πατρίκιος, Κ. Κύρου κ.ά.
(κοινωνική-πολιτική ποίηση)

Κοινωνική-πολιτική ποίηση: έκφραση οργής ή χαμηλόφωνης διαμαρτυρία για τα τραυματικά πολεμικά ή μετεμφυλιακά βιώματα.

Δεύτερη μεταπολεμική γενιά: Β. Λεοντάρης, Μ. Μέσκος, Θ. Γκόρπας κ.ά.

Υπαρξιακή ποίηση: υπαρξιακές ανησυχίες, στοχασμοί για τους ανθρώπους, Νοσταλγία για το παρελθόν. Μοναξιά, φθορά, θάνατος.

Τ. Βαρβιτσιώτης, Α. Δικταίος, Α. Δημουλά, Ο. Αλεξάκης, Αγγελάκη-Ρουκ κ.ά.

Νεοϋπερρεαλιστές: Δ. Παπαδίτσας, Ε. Κακναβάτος, Ν.Βαλαωρίτης, Ε.Βακαλό

Γενιά του 1970: Τάση φυγής από την πραγματικότητα, Έρωτας, Θάνατος

Ν.Βαγενάς, Μ. Γκανάς, Τζ. Μαστοράκη, Πούλιος, Λάγιος, Φωστιέρης κ.ά.

Χαρακτηριστικά: συγκερασμός παλιών και νέων ρευμάτων, τάση φυγής από την πραγματικότητα. ΘΕΜΑΤΑ: Έρωτας, θάνατος

Χαρακτηριστικά της μοντέρνας και της παραδοσιακής ποίησης

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

- Έμμετρος στίχος, ομοιοκαταληξία, Χωρισμός σε ενότητες
- Ποιητικό λεξιλόγιο, επιμονή στα σχήματα λόγου και στα εκφραστικά μέσα
- Στίξη κανονική
- Λογική ανάπτυξη-αλληλουχία ποιήματος
- Τίτλος δηλωτικός του περιεχομένου
- Τήρηση γραμματικών και συντακτικών κανόνων
- Λυρισμός (έκφραση συναισθημάτων)
- Λογική ανάπτυξη του θέματος

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ

- Ελεύθερος στίχος, αμφισβήτηση κάθε κανόνα, ανισοσύλλαβος στίχος, συχνά το ποίημα προσεγγίζει τον πεζό λόγο
- Καθημερινό λεξιλόγιο
- Ακανόνιστη στίξη
- Σκοτεινότητα του νοήματος, συνειρμός ελλειπτικότητα, ερμητικότητα, πολυσημία, ασάφεια, νέα νοηματική φόρτιση λέξεων
- Τίτλος προβληματικός, νοηματικά ανενεργός
- Ελεύθερος στίχος, καθημερινό «πεζό» λεξιλόγιο, άλογο στοιχείο
- Δραματικότητα

Παραδοσιακή και Μοντέρνα ζωγραφική

Sandro Botticelli,
Portrait of A Lady

Salvador Dali,
Galatea of the spheres

Παραδοσιακή και Μοντέρνα ζωγραφική

Γύζης Νικόλαος,
Αρχάγγελος

Εγγονόπουλος Νίκος,
ποιητής και μούσα

Ο ΠΑΡΝΑΣΣΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Άψογη μορφική εμφάνιση των ποιημάτων
- Ηχηρός-ρωμαλέος στίχος
- Πλαστική επεξεργασία-πλούσια ομοιοκαταληξία
- Αισθηματολογία (υποκειμενική στάση απέναντι στα θέματα)
- Καθημερινότητα, απλότητα στην έκφραση
- Θέρμη της κοινής ομιλίας-στροφή στη δημοτική γλώσσα
- Καλλιέργεια σονέτου

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ(1860-1912)

Καλλιέργησε με εξαιρετική επιτυχία το σονέτο.
1895-1900. Τα πιο ώριμα σονέτα του:

Λήθη, Καλλιπάτειρα, Μούχρωμα, Ελιά.

Κύρια χαρακτηριστικά τους είναι τα εξής:

- γλώσσα μεστή
- στίχος επίμονα λεπτουργημένος
- ομοιοκαταληξία πλούσια
- ποιητική σκέψη κρυστάλλινη και διαυγής
- απαισιοδοξία

ΜΟΥΧΡΩΜΑ

Φυσάει τ' αεράκι μ' ανάλαφρη φόρα
και τες τριανταφυλλιές αργά σαλεύει·
στες καρδιές και στην πλάση βασιλεύει
ρόδινο σούρουπτο, ώρα μυροφόρα,

χρυσή θυμητικών ονείρων ώρα,
που η ψυχή τη γαλήνη προμαντεύει,
την αιώνια γαλήνη, και αγναντεύει
σα για στερνή φορά κάθε της γνώρα

αξέχαστη· ξανθές κρινοτραχήλες
αγάπες, γαλανά βασιλεμένα
μάτια ογρά και φιλιά και ανατριχίλες

και δάκρυα· πλάνα δώρα ζηλεμένα
της ζήσης, που αχνοσβιέται και τελειώνει
σαν το θαμπό γιουλί που ολοένα λιώνει.

Τίτλος

ΜΟΥΧΡΩΜΑ: Λυκόφως, σούρουπο

Ο τίτλος του ποιήματος λειτουργεί σε δύο επίπεδα·

- το ένα, το κυριολεκτικό, αναφέρεται στον φυσικό και ατμοσφαιρικό διάκοσμο: κυριαρχεί το λυκόφως, κάτι ανάμεσα στο φως και στο σκοτάδι·
- το δεύτερο, το μεταφορικό, τοποθετεί αυτή την ατμόσφαιρα στις καρδιές των ανθρώπων. Η φύση, δηλαδή, και οι καρδιές των ανθρώπων παρουσιάζονται σε μια απόλυτη συστοιχία.

ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

- Συστοιχία της φύσης και της εσωτερικής ζωής της ψυχής
 - Νοσταλγική διάθεση – προσμονή - ανάμνηση έρωτα
 - Μελαγχολική- απαισιόδοξη διάθεση: Η ζωή μοιάζει με απατηλό όνειρο, που σβήνει γρήγορα.
 - Μουσικότητα των υγρών φθόγγων (λ, ρ)
 - Λυρισμός
- Από τα τελειότερα σονέτα που έχουν γραφεί στη γλώσσα μας

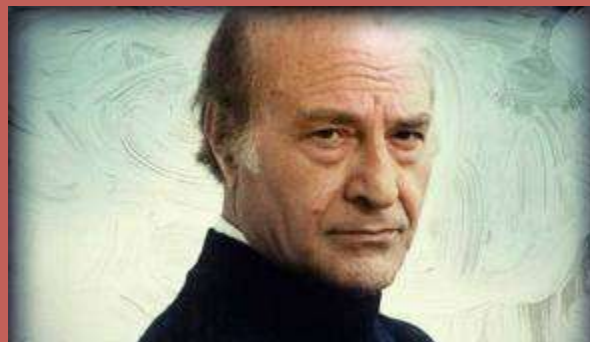
ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

- Το σπάσιμο της παραδοσιακής αισθητικής του στίχου και του λογικού ειρμού.
- Η τυχαία καταγραφή ελεύθερων συνειρμών και η απελευθέρωση του υποσυνείδητου.
- Η αχαλίνωτη φαντασία, η διαύγεια των εικόνων και η δυναμικότητα των λέξεων.
- Η επιστροφή στον έρωτα, τη φύση και τη χαρά της ζωής.

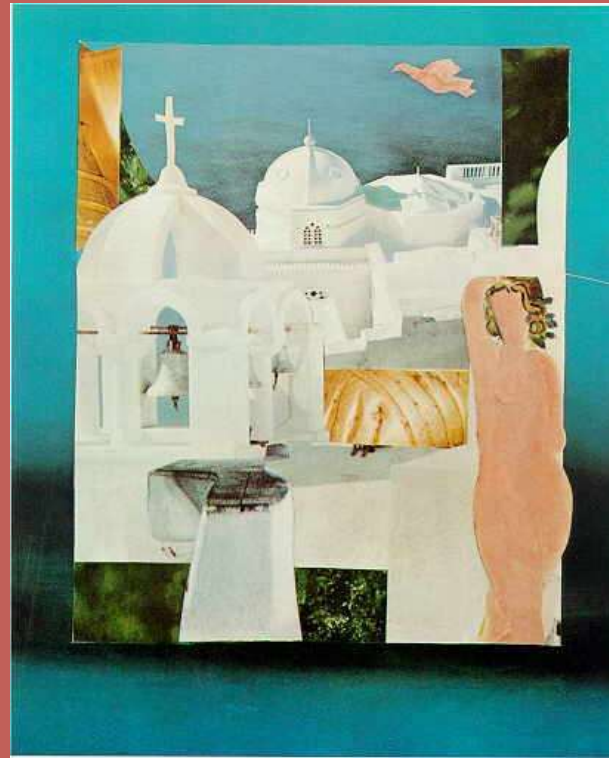
Ο ΕΛΥΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

■ Στις πρώτες συλλογές του *Προσανατολισμοί* (1940) και *Ήλιος ο Πρώτος* (1943), είναι εμφανείς οι επιδράσεις από τον υπερρεαλισμό, από τον οποίο αργότερα διατήρησε μόνο τον απροσδόκητο συνειρμό κρυστάλλινων εικόνων, καθώς και τη δυναμική διαύγεια των λέξεων.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΥΤΗ

■ Η Ποίηση του Ελύτη αρχικά είναι δροσερή, εφηβική, αισιόδοξη, γεμάτη τρυφερότητα. Ο Ελύτης είναι ο ποιητής των αισθήσεων, του ήλιου, της θάλασσας, της λυρικής μαγείας και ταυτόχρονα της παράδοσης.

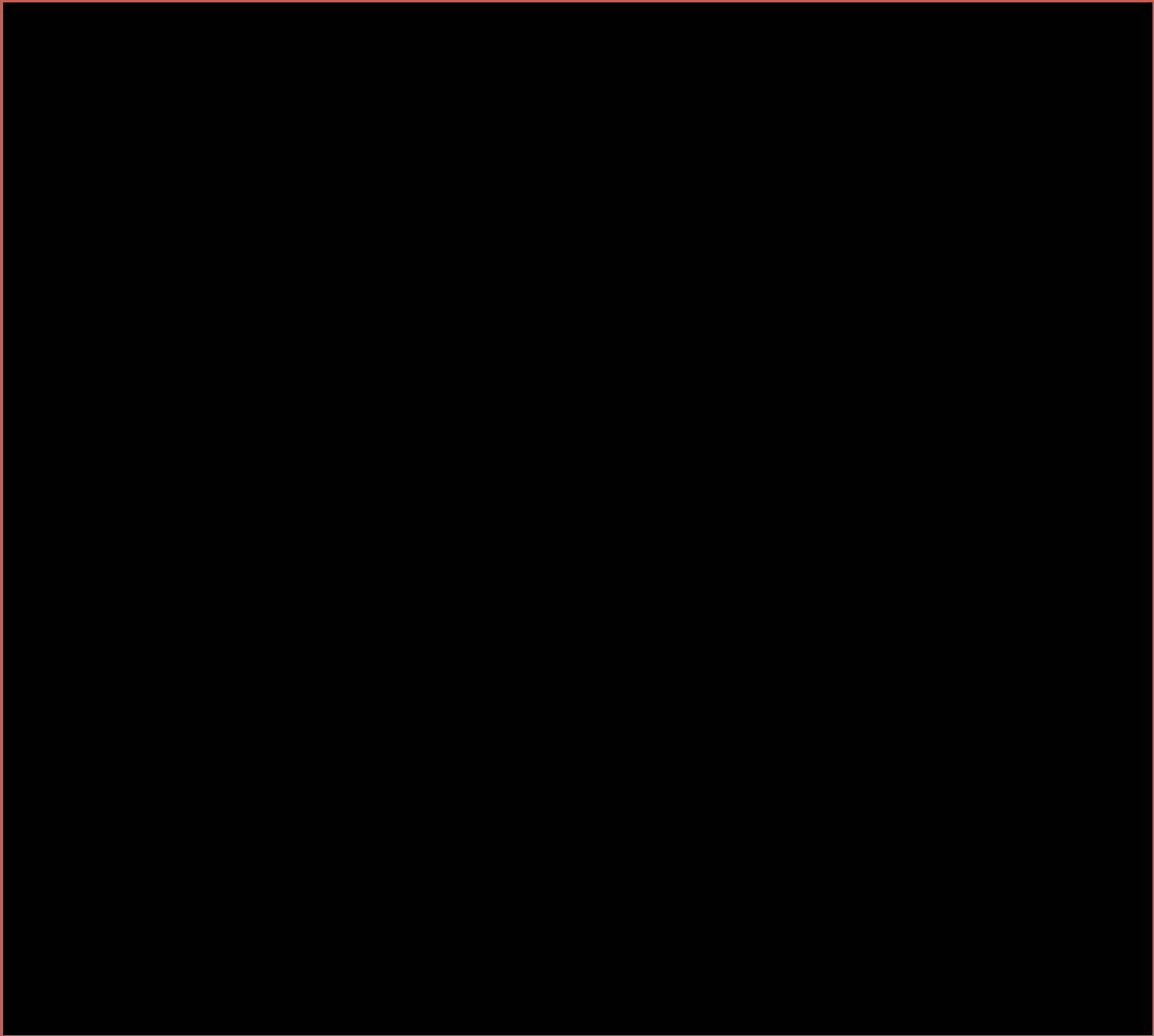
ΗΛΙΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

Η ποιητική συλλογή *Ήλιος ο Πρώτος* αποτελείται από δεκαοχτώ ποιήματα, άτιπλα, με λατινική αρίθμηση, και από την ενότητα «Παραλλαγές πάνω σε μίαν Αχτίδα», που αποτελείται από επτά ποιήματα με λατινική επίσης αρίθμηση. Η συλλογή συνεχίζει το ίδιο κλίμα των *Προσανατολισμών* με κυρίαρχα στοιχεία τη χαρά και την ευδαιμονία και κύρια σύμβολα τον ήλιο και το Αιγαίο. Ο τίτλος της συλλογής παραπέμπει σε μια δυναστεία της οποίας γενάρχη είναι ο Ήλιος, που κυβερνά την Ελλάδα χαρίζοντάς της το φως, την ελευθερία, την ειρήνη, τη ζωή.

ΠΡΟΜΕΤΩΠΙΔΑ ΓΙΑΝΝΗ ΤΣΑΡΟΥΧΗ
ΛΕΚΑΤΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2002
ΙΚΑΡΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΣΤΑ ΧΤΗΜΑΤΑ ΒΑΔΙΣΑΜΕ ΟΛΗ ΜΕΡΑ

■ Χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου.

Μετατόπιση από το προσωπικό εγώ στο συλλογικό ΕΜΕΙΣ.

Το α΄ πληθυντικό δίνει την αίσθηση της συμμετοχής πολλών στην ομάδα.

Ο ποιητής εκπροσωπεί τους συμπατριώτες του μιλά για λογαριασμό του λαού του.

Άλλωστε ο αληθινός πνευματικός άνθρωπος αντικατοπτρίζει τη συνείδηση και τη φωνή του λαού του.

Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα ...

*Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα
Με τις γυναίκες τους ήλιους τα σκυλιά μας
Παίξαμε τραγουδήσαμε ήπιαμε νερό
Φρέσκο καθώς ξεπήδαγε από τους αιώνες.*

*Το απομεινόμερο για μια στιγμή καθήσαμε
Και κοιταχτήκαμε βαθιά μέσα στα μάτια.
Μια πεταλούδα πέταξε απ' τα στήθια μας
Ήτανε πιο λευκή
Απ' το μικρό λευκό κλαδί της άκρης των ονείρων
μας
Έέραμε πως δεν ήταν να σβηστεί ποτέ
Πως δε θυμότανε καθόλου τι σκουλήκια έσερνε.*

Το βράδυ ανάψαμε φωτιά
Και τραγουδούσαμε γύρω τριγύρω:

Φωτιά ωραία φωτιά μη λυπηθείς τα κούτσουρα
Φωτιά ωραία φωτιά μη φτάσεις ως τη στάχτη
Φωτιά ωραία φωτιά καίγε μας
λέγε μας τη ζωή.

Εμείς τη λέμε τη ζωή την πιάνουμε απ' τα χέρια
Κοιτάζουμε τα μάτια της που μας ξανακοιτάζουν
Κι αν είναι αυτό που μας μεθάει μαγνήτης το γνωρίζουμε
Κι αν είναι αυτό που μας πονάει κακό το 'χουμε νιώσει
Εμείς τη λέμε τη ζωή πηγαίνουμε μπροστά
Και χαιρετούμε τα πουλιά της που μισεύουνε

Είμαστε από καλή γενιά.

ΒΑΣΙΚΑ ΜΟΡΦΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

- γλώσσα πλούσια, παραστατική, λυρική
- εικονοπλαστική φαντασία
- τολμηρές μεταφορές
- λυρικές περιγραφές
- χρήση συμβόλων (χτήματα, ήλιος, νερό, φωτιά, πεταλούδα, πουλιά)
- Προσωποποιήσεις (φωτιάς, ζωής)
- ύπαρξη ειρμού, λογικής αλληλουχίας

1η Ενότητα

Στίχοι 1-4: Το πρωί

Συνυποδηλωτική χρήση λέξεων

«χτήματα»: μας παραπέμπει στα αποχτήματα, στην πνευματική μας κληρονομιά, στην παράδοσή μας

«βαδίσουμε»: βήματα προόδου, βήματα πολιτιστικής ανάπτυξης

«όλη μέρα»: μακρά και δημιουργική πορεία της φυλής μας

«τραγουδήσαμε»: υπαινιγμός για την αρχαία τραγωδία

Σύμβολα: γυναίκα (γονιμότητα)

σκυλιά (σύμβολα πίστης, αφοσίωσης)

ήλιος-νερό: τροφοδότες

→ Πίστη στη δύναμη της ζωής – Ελπίδα

Οι δυσκολίες και τα εμπόδια θα ξεπεραστούν και θα 'ρθουν καλύτερες μέρες

2η Ενότητα

Στίχοι 5-11: Το απομεσήμερο

«καθήσαμε»: κάμψη, ανάγκη ξεκούρασης,
στασιμότητα

«πεταλούδα λευκή»: έρωτας-ελπίδα

σημάδι ευοίωνο, ελπιδοφόρο, αγνότητα αισθήματος

«σκουλήκιά»: ίσως οι περίοδοι, τα στάδια της
ιστορίας που υπήρχε σκοταδισμός και
στασιμότητα ή η μεταμόρφωση κάττοιων
ζωικών δυνάμεων ή του ενστίκτου

3η Ενότητα

Στίχοι 12-16: Το βράδυ

Ο ήλιος υποκαθίσταται από τη φωτιά:
αντίδοτο στη νύχτα και το σκοτάδι

Επίκληση-ύμνος στη φωτιά

Η φωτιά είναι το πάθος που «καίει» τον
άνθρωπο και τον κάνει να ζει έντονα, δυνατά,
είναι όμως και η απαιτούμενη θυσία:

«μη λυπηθείς τα κούτσουρα»

«καίγε μας»

«λέγε μας»

→ Αίσθηση χρέους- αυταπάρνησης

4η Ενότητα

Στίχοι 17-22: Ύμνος στη ζωή

Πίστη- πάθος για ζωή
Βίωση της ζωής και των κινδύνων της
«Και χαιρετήσαμε τα πουλιά της που
μισεύουνε»: υπαινιγμός στο θάνατο, τους
νεκρούς

Επιλογικός στίχος

«Είμαστε από καλή γενιά»: Αισιοδοξία,
μήνυμα ελπίδας-νίκη της ζωής

Κύριο μήνυμα του ποιήματος

Αισιοδοξία, πίστη στη ζωή,
στην ανανέωση.

Παρά τις δυσκολίες οι Έλληνες
θα καταφέρουν να ξεπεράσουν
τη σκληρή δοκιμασία της
κατοχής και να βρουν τη
λευτεριά τους.

Ο τελευταίος στίχος συνοψίζει
την αισιοδοξία του ποιητή για
το τέλος των περιπετειών και τη
δημιουργική συνέχεια του
έθνους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Να μελετήσουν οι μαθητές το παρακάτω ποίημα και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές.

*Ένα το χελιδόني κι η Άνοιξη ακριβή
για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή
θέλει νεκροί χιλιάδες να' ναι στους τροχούς
θέλει κι οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους.*

Ο. Ελύτης, Άξιον εστί

ΑΣΚΗΣΕΙΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Να δημιουργήσουν οι μαθητές δικά τους
κολάζ με βάση το περιεχόμενο του ποιήματος.

ΕΛΥΤΗΣ 79